

Čo jesť, keď...

Jarmila
Mandžuková

Praktický domáci lekár

Čo jest, keď...

Jarmila
Mandžuková

Praktický domáci lekár

Všetky práva sú vyhradené. Nijaká časť tejto publikácie sa nesmie reprodukovať mechanicky, elektronicky, fotokopírovaním alebo iným spôsobom rozširovania bez predchádzajúceho súhlasu majiteľov autorských práv.

Z českého originálu *Co jíst když...* preložila Mgr. Ľubica Janeva

Copyright © Jarmila Mandžuková 2003

Slovak edition © Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., Bratislava 2011

Návrh obálky Zdeněk Bašta – GRAFIX

Grafická úprava Jozef Vysoký

Prvé vydanie

Vydalo Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., Bratislava roku 2011

Zodpovedná redaktorka Magdaléna Belanová

Text redakčne upravila Mgr. Anna Kališková

Technická redaktorka Darina Mrláková

Vytlačilo KASICO, a. s., Bratislava

Číslo publikácie 9030

ISBN 978-80-07-02052-8

Túto knihu kúpite vo všetkých dobrých kníhkupectvách v celej Slovenskej republike alebo na www.priroda.sk.

Môžete si ju aj objednať na adrese:

Vydavateľstvo Príroda, s. r. o., Koceľova 17, 821 08 Bratislava 2

Tel./fax: 02/55 42 51 60

E-mail: obchod@priroda.sk

www.priroda.sk

Za odbornú pomoc ďakujem MUDr. Milade Bäumeltovej.

Autorka

Obsah

ÚVOD	9	... vás trápí hnačka	48
VŠETKO PRE ZDRAVIE	11	... vás páli záha	51
PRE ZDRAVÉ SRDCE	11	... máte ťažkosti so žalúdkom	53
Čo ješť, keď...		DÔLEŽITÁ PEČEŇ	55
... chcete predísť ateroskleróze	11	Čo ješť, keď...	
... máte srdcovú arytmiu a nepravidelný pulz	17	... máte ťažkosti so žľazami	55
... sa vo vašej rodine vyskytla mŕtvica	18	STAROSTI S OBLIČKAMI	59
PROBLÉMY S KRVNÝM TLAKOM	18	Čo ješť, keď...	
Čo ješť, keď...		... máte ťažkosti s obličkami	59
... máte vysoký krvný tlak	18	... ste náchylní na infekcie močových ciest	
... máte nízky krvný tlak	22	a močového mechúra	62
CHOLESTEROLOVÁ HROZBA	23	BOLESTIVÉ HEMOROIDY	64
Čo ješť, keď...		Čo ješť, keď...	
... máte vysoký cholesterol	23	... vás trápia hemoroidy	65
STRUČNE O KRVI	29	KRČOVÉ ŽILY	68
Čo ješť, keď...		PEVNÉ KOSTI A ZDRAVÉ KLBY	70
... ste málokrvní	29	Čo ješť, keď...	
... chcete predísť krvným zrazeninám	34	... vás trápí artritída	70
CUKROVKA	37	... vás trápí artróza	72
PROBLÉMY S TRÁVENÍM	40	... máte bolesti kĺbov	73
Čo ješť, keď...		... vás sužuje reumatizmus	74
... chcete podporiť trávenie	41	... máte opakované zlomeniny kostí	77
... vás často nafukuje	43	... vás ohrozuje osteoporóza	78
... vás trápí zápcha	45	PRE SILNÉ SVALY	81

Čo ješ', keď...		... máte unavené oči	108
... máte bolesti vo svaloch	81	... vám slzia oči	108
... máte ochabnuté svaly	81	... vás bolia oči	108
... máte bolesti chrbta	81	... vám červenejú očné viečka	108
... ste náchylní na zranenia svalov	82	... máte zápal spojoviek	108
... pri vstávaní máte bolesti v lýtkach	82	PRE LEPŠÍ SLUCH	109
... máte kŕče v nohách a v lýtkach	83	Čo ješ', keď...	
... sa v noci budíte so silnými kŕčmi v nohách		... sa vám zhoršuje sluch	109
a v lýtkach	83	... máte bolesti v uchu	110
PRECHLADNUTIE	83	PRE ŽIARIVÝ ÚSMEV	110
Čo ješ', keď...		Čo ješ', keď...	
... máte nádchu	83	... vás bolia zuby	110
... vás bolí hrdlo	85	... chcete predchádzať zubnému kazu	111
... kašlete	87	... chcete predchádzať paradentóze	113
... máte zvýšenú teplotu alebo horúčku	90	... máte krehkú zubnú sklovinu	114
... máte chrípku	92	... máte zubný kameň	114
... zvyšujete svoju odolnosť proti chorobám		... túžite po bielych zuboch	114
z prechladnutia	96	... máte zápaly v ústach	114
BOLEŠŤ HLAVY	98	... vám často krvácajú ďasná	115
Čo ješ', keď...		... máte občas popraskané kútiky úst	116
... vás bolí hlava	98	... vás trápia afty	116
... chcete predísť bolestiam hlavy	101	... mávate opary	117
ZDRAVÝ SPÁNOK	102	MEDZI ŽENAMI	117
Čo ješ', keď...		Čo ješ', keď...	
... vás trápi nespavosť	102	... ste tehotná	117
PRE LEPŠÍ ZRAK	106	... ste v klimaktériu	119
Čo ješ', keď...		... trpíte premenštruačným syndrómom	122
... vám slabne zrak	106	... máte bolestivú a silnú menštruáciu	124
... vám zlyháva zrak, najmä v tme	107	... užívate antikoncepcné pilulky	125

... sa bránite celulitíde	126	... chcete predísť rakovine žalúdka	146
... ste zimomravá	127	... chcete predísť rakovine hrubého čreva	
... máte modrasté kapilárne siete na nohách	127	a konečníka	147
... vás ohrozuje osteoporóza	128	... chcete predísť rakovine pľúc	147
... fajčíte	128	... chcete predísť rakovine prsníka	148
... pijete často alkohol	128	... chcete predísť rakovine krčka maternice ..	148
MEDZI MUŽMI	129	... chcete predísť rakovine močového mechúra	149
Čo jesť, keď...		... chcete predísť rakovine prostaty	149
... ste v andropauze	129	... chcete predísť rakovine kože	150
... máte problémy s prostatou	129	VŠETKO PRE VAŠU POHODU	151
... vás trápi impotencia	130	Čo jesť, keď...	
SEX	131	... sa po prebudení cítite unavení a malátni ..	151
Čo jesť, keď...		... predpoludním v práci bojujete s únavou	
... trpíte sexuálnymi poruchami	131	a s poklesom výkonnosti	151
... potrebujete afrodiziaká	133	... bojujete s chronickou únavou	153
KEĎ HREŠÍTE	134	... žijete v trvalých obavách	156
Čo jesť, keď...		... ste popudliví, emočne nestabilní	
... máte návyk na určité lieky	134	a reagujete prehnane na určité situácie ..	156
... fajčíte	135	... sa cítite zle a nedokážete sa tešiť	157
... jete priveľa mäsa	137	... vás trápia tiky	157
... maškrtíte sladkosti	138	... máte náhle závraty	158
... často pijete alkohol	140	... pociťujete úzkosť	158
... denne vypijete niekoľko šálok kávy či čaju	141	... citlivo reagujete na zmeny počasia	159
... často pijete kokakolu	142	... trpíte občasnými výpadkami pamäti	159
... často sledujete televíziu	142	... sa často rozčuľujete	159
OBÁVANÁ RAKOVINA	142	... reagujete podráždené a nervózne	160
Čo jesť, keď...		... máte agresívne prejavy	160
... chcete predísť rakovine ústnej dutiny,		... bojujete so stresom	160
hltana a pažeráka	145	... máte depresiu	164

... potrebujete načerpať energiu	167	... máte šupinatú pleť	188
RADY (NIE)LEN PRE ŠTUDENTOV	169	... máte ochabnutú pleť	188
Čo ješť, keď...		... máte hnedé škvrny na pokožke	188
... sa neviete sústrediť	169	... sa vám tvoria vačky pod očami	189
... potrebujete podporiť pamäť a zlepšiť duševnú činnosť	170	... túžite po sviežej pleti	189
... potrebujete pevné nervy na skúšky	172	... chcete predchádzať tvorbe vrások	191
... sa potrebujete rýchlo osviežiť	173	PROBLÉMY S POKOŽKOU	192
VŠETKO PRE ZDRAVIE A KRÁSU	174	Čo ješť, keď...	
AKO STARNÚŤ POMALŠIE	174	... máte ekzém	192
Čo ješť, keď...		... vás trápi psoriáza	193
... chcete spomaliť starnutie	174	... mávate bradavice	195
BOJ S OBEZITOU	177	... sa obaríte alebo popálite	195
Čo ješť, keď...		... vás uštipne hmyz	196
... chcete schudnúť	177	... máte drsnú kožu na lakťoch či kolenách ..	197
PROBLÉMY S VLASMI	178	... máte popraskané päty	197
Čo ješť, keď...		PRE PEKNÉ NECHTY	197
... vám vypadávajú vlasy	178	Čo ješť, keď...	
... máte lupiny	181	... sa vám lámu nechty	197
... sa vám mastia vlasy	182	... máte biele škvrny na nechtoch	198
... máte suché vlasy bez lesku	182	... máte pozdĺžne ryhy na nechtoch	199
... vám predčasne šedivejú vlasy	183	... sa vám tvoria zábery	199
... sa vám lámu vlasy	183	BLAHODARNÉ A ZÁROVEŇ	
... túžite po zdravých hustých vlasoch	183	NEBEZPEČNÉ SLNKO	199
PROBLEMATICKÁ PLEŤ	185	Čo ješť, keď...	
Čo ješť, keď...		... sa idete opaľovať	199
... vás trápi akné	185	... ste sa spálili	200
... máte suchú pleť	187	ODPOVEDE NA OTÁZKY, NA KTORÉ	
... máte mastnú pleť	187	STE DOTERAZ NEPOZNALI ODPOVEĎ	201
		Čo ješť, keď...	

... žijete vo veľmi znečistenom prostredí		MINERÁLY	210
(v blízkosti ciest alebo v husto		Vápnik	210
obývaných oblastiach)	201	Horčík	210
... pravidelne pijete chlórovanú vodu	203	Fosfor	211
... máte alergiu	203	Draslík	211
... vám býva nevoľno pri cestovaní	204	Sodík	211
... sa vám zle hoja rany	205	Chlór	211
... strácate chuť a čuch	205	Zinok	211
... sa vám štikúta	205	Železo	211
BOHATSTVO V POTRAVINÁCH	207	Selén	212
VITAMÍNY	207	Chróm	212
Vitámín A (retinol)	207	Jód	212
Vitamíny skupiny B	208	Meď	212
Vitámín B ₁ (tiamín)	208	Mangán	212
Vitámín B ₂ (riboflavín)	208	Kremík	212
Vitámín B ₃ (niacín)	208	Kobalt	213
Vitámín B ₅ (kyselina pantoténová)	208	Fluór	213
Vitámín B ₆ (pyridoxín)	208	Molybdén	213
Vitámín B ₁₂ (kobalamín)	209	ĎALŠIE LÁTKY	213
Biotín (vitamín H)	209	Bielkoviny	213
Kyselina listová	209	Sacharidy	213
Kyselina paraaminobenzoová (PABA)	209	Vláknina	213
Bioflavonoidy	209	Tuky	214
Vitámín C	210	Omega-3 mastné kyseliny	214
Vitámín D	210	Antioxidanty	214
Vitámín E	210	POUŽITÁ LITERATÚRA	216

Úvod

Zdravie je dar prírody, ktorý nie je večný.

Staroveká múdrosť hovorí, že **stravou môžeme ovplyvniť to, ako sa cítime fyzicky, duševne i intelektuálne**. Hoci dlhé storočia sme stravu považovali za liek, v oficiálnej medicíne v posledných rokoch dominuje farmakoterapia a operačné zákroky. Názor, že strava okrem toho, že plní brucho a dodáva energiu, má aj iný a väčší význam, mnohí ustavične negovali. Našťastie, v posledných desaťročiach sa objavili vedecké dôkazy o tom, že potraviny a niektoré substancie, ktoré obsahujú, majú liečivé účinky, posilňujú imunitnú sústavu a pomáhajú pri prevencii a liečbe širokého spektra chorôb.

Žiaľ, informovanosť väčšiny našich obyvateľov sa v posledných rokoch veľmi nezmenila, a preto mnohí ľahko podliehajú reklamám na „úspešné“ drahé lieky, multivitamínové prípravky a ďalšie zázračné preparáty, ktoré väčšinou vôbec nepotrebujú.

Potrava verzus tabletky

Mnohí ľudia si myslia, že keď budú konzumovať potravinové doplnky, budú zdraví bez ohľadu na stravovacie návyky a životný štýl. Neuvedomujú si, že syntetické vitamíny a minerálne látky pôsobia izolovane, zatiaľ čo vitamíny a minerálne látky prirodzene obsiahnuté v potravinách pôsobia v celom komplexe látok, ľahšie sa vstrebávajú a organizmus ich lepšie využije. Toto komplexné pôsobenie človek nedokáže napodobniť. Doplnky z „chemickej kuchyne“ majú svoje opodstatnenie pri liečbe akútnych ochorení, pre zoslabnutý organizmus po chorobe, u fajčiarov a pod. Ak ste však zdraví a lekár vám neodporučí vitamínovú kúru, mali by ste sa vyhnúť nadmernému užívaniu tabletiiek. Dennú potrebu **vitamínov a minerálnych látok** by mala pokryť každodenne prijímaná strava.

Vo vedeckých kruhoch sa v poslednom čase čoraz častejšie diskutuje o tom, že vitamínové preparáty a minerálne látky, ktorých nekontrolované užívanie sa považovalo za neškodné, môžu spôsobovať zdravotné problémy, napríklad poškodenie nervov, žalúdočné ťažkosti, problémy s pečeňou, oblič-

---

kami a pod. Ak sa predávkujete umelými vitamínmi, ich nadbytok sa stane jedovatým odpadom. Na jeho vylúčenie z tela spotrebujete veľké množstvo drahocennej energie. Šéf najvyššieho francúzskeho zdravotného úradu Jacques Bernier varuje, že dlhšie pravidelné užívanie vitamínov nesie so sebou zjavné riziko. V súčasnosti sa toxické účinky prejavujú pri čoraz menších dávkach.

Autorka tejto knihy si kladie nemalý cieľ. Bola by rada, keby kniha bola vašim praktickým a užitočným radcom nielen v chorobe, ale aj v zdraví, lebo vychádza z myšlienky, že chorobám treba predovšetkým predchádzať a až potom ich liečiť. Zdravotný stav každého jedinca úzko súvisí so spôsobom života, ktorý vedie. Autorka sa snažila túto problematiku podať „ľudskou rečou“ vrátane praktických a jednoduchých rád. Upozorňuje, že toto nie je vedecké dielo, ale pokus priblížiť všetkým, ktorí o to prejavia záujem, problematiku prevencie a liečby niektorých najbežnejších chorôb prirodzenými a jednoduchými metódami, najmä úpravou jedálneho lístka.

Drahí čitatelia, uvidíte, že aj tie najobyčajnejšie potraviny môžu poskytnúť efektívnu pomoc pri najrôznejších ochoreniach, neduhoch a ťažkostiach. Ich hlavnou úlohou je, že obsahujú biogénne, prírodné, a teda prirodzené, ľudskému organizmu blízke a dobre prijímané ochranné a podporné látky bez vedľajších škodlivých účinkov.

Upozorňujem, že kniha nie je určená na to, aby ste si sami stanovili lekársku diagnózu. Uvádzané návody a rady sú len najzákladnejšie odporúčania a v nijakom prípade nemôžu nahradiť odborné pokyny vášho lekára pri liečbe konkrétnej choroby. Navyše, každý organizmus je individuálny, a preto si vyžaduje individuálny prístup.

Princíp je jednoduchý. V kapitole, ktorá rieši váš zdravotný problém, sa dozviete konkrétne údaje o **potravinách s liečivým účinkom**, ktoré môžu ovplyvniť vývoj vašej choroby, aj o **vitamínoch, mineráloch a ďalších látkach**. Potom si nalistujte poslednú časť knihy s názvom **Bohatstvo v potravinách**, kde sa dozviete, ktoré potraviny sú najbohatším zdrojom vitamínov, minerálov či ďalších látok odporúčaných na prekonanie choroby.

Prijemnú zábavu pri čítaní tejto knihy,
úľavu od ťažkostí a najmä veľa zdravia želá

Jarmila Mandžuková

Všetko pre zdravie

PRE ZDRAVÉ SRDCE

Choroby srdca naháňajú hrôzu väčšine ľudí, lebo všetko, čo poškodí tento orgán, môže skôr či neskôr vážne ohroziť život. Akékoľvek opakované sa vyskytujúce bolesti srdca si preto vyžadujú okamžité lekárske vyšetrenie.

Mnohé výskumy potvrdzujú, že spôsob výživy je jeden z rozhodujúcich faktorov zdravia a že ovplyvňuje predovšetkým choroby srdca.

ČO JESŤ, KEĎ...

... chcete predísť ateroskleróze (kôrnateniu tepien)

Ateroskleróza postupuje pomaly a nepozorovane. Hovorí sa, že je to choroba „dobrého a sedavého spôsobu života“. Jej príčinou je nevhodný životný štýl, nedostatočná výživa a dedičné faktory. Upchajú sa cievy (zmenší sa ich vnútorný priemer), predovšetkým cholesterolom, a to zamedzí prietok krvi. Ak sa v dôsledku upchatia ciev obmedzí zásobovanie srdca krvou, vzniká infarkt myokardu. Mozgovú mŕtvicu spôsobuje zvyčajne prerušenie prívodu krvi do niektorých častí mozgu.

Štatistiky tvrdia, že v produktívnom veku sú infarktom oveľa viac ohrození muži ako ženy. Predpokladá sa, že ženské pohlavné hormóny majú istý ochranný vplyv na svalovinu srdca.

Liečivé účinky potravín

Riziko srdcových chorôb môže významne znížiť pravidelná konzumácia niektorých potravín. Je dokázané, že pri vyššej spotrebe **celozrnných výrobkov** sa znižuje riziko chorôb srdca a obehovej sústavy. Spôsobuje to vysoký obsah vlákniny a ďalšie ochranné látky, ktoré pozitívne znižujú hladinu tukov v krvi.

Cviklu by ste nemali podceňovať, lebo liečivá moc sa jej pripisovala už pred dvetisíc rokmi. Zvyšuje pevnosť kapilár a znižuje tlak krvi. Pravidelná konzumácia cvikly chráni pred aterosklerózou, mozgovými príhodami, hypertenziou a ďalšími chorobami cievnej sústavy.

Uhorka sa považuje za ľudový liek na srdcové problémy. Je to vynikajúca a osviežujúca zelenina a navyše pomáha organizmu zbaviť sa škodlivých látok, ktoré sa v ňom hromadia.

Ďalšie potraviny s významným množstvom účinných látok, ktoré pomáhajú predchádzať infarktu, kŕnateniu ciev a vysokému krvnému tlaku, sú **špenát, rajčiaky a paprika**. Tieto, ale aj ďalšie druhy zeleniny by mali byť pravidelnou súčasťou každého jedálneho lístka.

Pri prevencii srdcových chorôb je určite namieste vziať si za vzor zvyky starých mám a čo najviac používať **cibuľu a cesnak**. Slávny lekár prvého storočia Dioskuridés napísal, že cesnak „čistí tepny a otvára ústa žilám“. Vedci v súčasnosti potvrdzujú, že cesnak je cenným prínosom pre zdravie srdca a ciev.

V Stredozemí, kde je vysoká spotreba **citrusových plodov**, sa choroby srdca a obehovej sústavy vyskytujú oveľa zriedkavejšie než u nás. Štúdie z toho vyvodzujú, že majú vysoký obsah vitamínu C a ďalších substancií, ktoré pozitívne ovplyvňujú krvný obeh a srdcovú činnosť. Preto konzumujte viac sviežich citrusových plodov a čerstvo lisovaných štiav. Je to určite prospešnejšie, ako užívať vitamínové tabletky.

Broskyne považovali v starej Číne za ovocie dlhého života. Pri srdcových chorobách sa odporúča konzumovať surové plody, ale aj kompóty a šťavy.

Datle u nás ešte celkom nezdómácneli, ale ich chuťové a výživové vlastnosti si zaslúžia pozornosť. Okrem iného by ste ich mali konzumovať preto, lebo pomáhajú predchádzať kŕnateniu ciev.

Jedna lyžica **tekvicových a slnečnicových semien** denne pri ťažkostiach so srdcom vykoná za dva mesiace obrovskú prácu pri eliminácii škodlivín. Tieto semená sú vhodnou prevenciou srdcových chorôb.

Konzumácia **mandlí, lieskových orechov a pistácií** zlepšuje činnosť srdca a preventívne pôsobí proti kôrnateniu ciev. Ich konzumáciu však netreba preháňať, pretože sú to energeticky výdatné potraviny. Stačí jedna lyžica denne.

Mimoriadnu pozornosť v boji proti srdcovým chorobám si vyslúžil aj typický ázijský nápoj – **zelený čaj**, ktorý je fyziologicky aktívnejší než čierny čaj. Tonizuje srdcový sval, znižuje krehkosť stien krvných kapilár a celkovo má posilňujúce účinky. Odporúča sa piť šálku čaju (1 čajová lyžička na šálku vriacej vody) 2 až 3 razy denne.

Teraz sa asi potešíte. Je totiž vedecky dokázané, že jeden **pohár kvalitného vína** (najmä červeného) denne znižuje riziko infarktu myokardu. Podobný účinok má aj hroznová šťava, najmä z tmavého hrozna. Vďaka za to predovšetkým účinným rastlinným látkam, ktoré okrem hrozna obsahujú aj jahody, brusnice, jablká, brokolica a kel.

Bazová šťava je osvedčený ľudový domáci prostriedok proti kôrnateniu ciev. Túto šťavu by ste však mali tepelne upraviť. Liečivé účinky, ale aj vynikajúcu chuť má bazový likér.

Z domácej lekárne – Bazový kávový likér

2 l plodov bazy, 1 l vody, niekoľko klinčekov, kúsok celej škorice,
1 kg práškoveho cukru, 1 vanílinový cukor, 1 – 2 lyžice kávy,
400 – 500 ml rumu

- Umyté plody bazy zalejte vodou, pridajte koreniny a varte 10 – 15 minút. Preced'te, plody pretlačte cez sitko, pridajte cukor a ešte 3 minúty varte. Potom pridajte silný kávový odvar a nechajte pod pokrievkou vychladnúť. Nakoniec prilejte rum, tekutinu naplňte do fľaš a dobre uzavrite. Chuť likéru sa zlepšuje stáťim. Účinný je aj pri chorobách z prechladnutia.

Liečivé účinky vitamínov, minerálov a ďalších látok

Blahodarný účinok antioxidantov (pozri s. 214) a prírodných ochranných faktorov zabezpečí konzumácia dostatočného množstva ovocia a zeleniny, najmä listovej, zemiakov, ríbezlí, jahôd a citrusového ovocia. Nemali by ste zabúdať ani na šípkový čaj a šípkovú marmeládu, lebo plody šípovej ruže sú našim najbohatším zdrojom vitamínu C.

Konzumácia potravín so zvýšeným obsahom **vitamínu C** zaisťuje lepšiu ochranu pred srdcovými chorobami ako udržiavanie nízkej hladiny cholesterolu nízkotučnou diétou. Nedostatok vitamínu C je výraznou príčinou srdcových infarktov a mŕtvíc, vyvolaných krvnými zrazeninami.

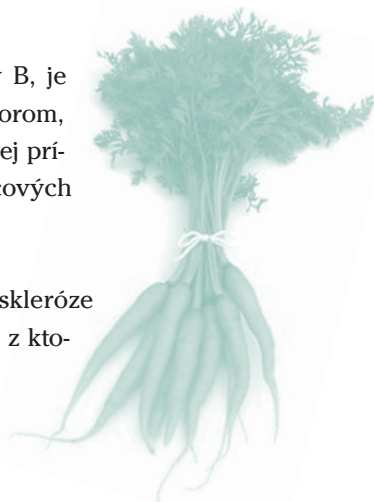
Choré srdce potrebuje také veľké množstvo vitamínu C, že niekedy spotrebuje všetok, ktorý je v organizme dostupný. Potom chýba na ostatné telesné činnosti a funkcie, a to môže mať vplyv na celkovú imunitu organizmu a náchylnosť na rozličné, aj veľmi závažné choroby.

Bioflavonoidy sú účinné rastlinné látky, ktoré v spolupráci s vitamínom C zlepšujú pevnosť ciev a kapilár a chránia pred srdcovými chorobami.

Je dokázané, že nedostatok **vitamínu B₁** oslabuje srdcovú činnosť, znižuje pružnosť srdcového tkaniva a môže byť príčinou oslabenia funkcie srdca, ktorá zvyčajne vedie až k zastaveniu srdca. Vitamín B₁ spolupracuje s ďalšími vitamínmi skupiny B, a preto mnohí kardiológovia odporúčajú túto skupinu vitamínov ako prevenciu srdcových chorôb.

Kyselina listová, ktorá patrí do skupiny vitamínov B, je podľa výsledkov mnohých výskumov dôležitým faktorom, ktorý zabráňuje vzniku infarktu myokardu a mozgovej príhody. Jej nízka hladina v krvi môže riziko vzniku srdcových chorôb zdvojnásobiť až strojnásobiť.

Betakarotén pomáha účinne predchádzať ateroskleróze a spomaľovať jej rozvoj. Superhviezdu betakarotén, z kto-

---

rého si ľudský organizmus podľa potreby vyrába **vitamín A**, obsahuje zele-
nina, najmä mrkva, tekvica, špenát a brokolica.

Mnohí vedci potvrdzujú, že aj **vitamín E** by mohol znižovať riziko vzniku in-
farktu myokardu. Primerané dávky vitamínu E posilňujú steny ciev a znižujú
tvorbu krvných zrazenín. Najohrozenejšími osobami, ktoré majú vysokú po-
trebu vitamínu E, sú muži v produktívnom veku, ženy v klimaktériu a obézni
ľudia. Najbohatším zdrojom tohto vitamínu sú pšeničné klíčky. Obsahujú aj
vlákninu a ďalšie nevyhnutné látky, a preto sú v zdravej výžive zaradené na
popredných miestach.

Početné výskumy potvrdzujú, že ľudia s vyššou hladinou **selénu** v krvi sú
vystavení o 60 % nižšiemu riziku vzniku srdcovej choroby v porovnaní s tými,
ktorí v krvi nemajú dostatok tohto minerálu.

Hovorí sa, že **vitamín E** a **selén** chránia srdce. Obidve látky sú pre srdce
a krvný obeh skutočne veľmi dôležité.

Draslík upokojuje a stabilizuje krvný obeh, a tak je nevyhnutné dbať na do-
statok potravín s jeho obsahom.

Nízka hladina **horčika** býva častou príčinou predčasnej aterosklerózy. Dosta-
točné množstvo horčika pôsobí ako ochrana, preto sa odporúča denne konzumovať
aspoň 250 g zeleniny, z toho polovicu surovej. Často obohacujte svoju
stravu petržlenom alebo pažitkou.

Eskimáci, ktorí potrebujú konzumovať veľké množstvá živočíšnych tukov,
sú takmer imúnni proti srdcovým chorobám a chorobám obehovej sústavy.
Úmrtnosť na infarkt myokardu u nich predstavuje asi 3,5 %, kým u susedných
národov je to až 50 %. V prípadoch, keď sa zistili zvýšené rizikové faktory, sa
odporúča užívať **omega-3 mastné kyseliny**. Tieto kyseliny sa starajú o to, aby
cievy zostali pružné a aby klesala hladina tuku v krvi. Znižujú aj vysoký krvný
tlak, a tak výrazne klesá riziko vzniku infarktu. Najlepší spôsob, ako tieto látky
zaraďiť do jedálneho lístka, je konzumovať morské ryby.

Mnohé štúdie preukázali, že konzumácia rybacieho mäsa raz či dvakrát týždenne môže znížiť riziko úmrtia alebo vzniku srdcovej choroby až na polovicu. Dostatočný príjem týchto mastných kyselín predstavuje základnú prevenciu poškodenia cievnych buniek.

■ Z domácej lekárne – Srdcové víno sv. Hildegardy

V knihe *Tak lieči Boh* od abatiše Hildegardy, ktorá žila v rokoch 1098 – 1179, sa uvádza vynikajúci sirup pre chorých na srdce, ktorý je aj v súčasnosti neobyčajne úspešný.

- Do 1 l prírodného vína dajte 10 čerstvých stoniek petržlenu aj s lístkami a pridajte 1 – 2 lyžice vínneho octu. Desať minút varte na miernom ohni. Nechajte vychladnúť na teplotu asi 40 °C a pridajte 300 g včelieho medu. Fľaše vypláchnite silným alkoholom a naplňte ich vínom na srdce. Dôkladne ich uzavrite. Keď „zacítite svoje srdce“, keď sa zmení počasie alebo sa rozčúlite, užívajte tri a viac lyžíc denne.

■ Rady na záver

Úprava stravy. Výskumy potvrdzujú, že nadmerná konzumácia najmä červeného mäsa ubližuje srdcu, pretože sa zároveň zvyšuje príjem železa. Z príjmu väčšieho množstva železa sa vytvárajú voľné radikály, ktoré môžu poškodiť bunkové tkanivo. Nadmerné množstvo tohto minerálu môže viesť k srdcovým chorobám. Preparáty s obsahom železa by ste mali brať pod dohľadom lekára.

Aj **cukor a sladkosti** sa ocitajú na zozname nevhodných potravín, lebo preukázateľne existuje súvislosť medzi vysokou spotrebou rafinovaných cukrov a srdcovými poruchami.

Ak máte nadváhu, schudnite. Zníženie telesnej hmotnosti je prvým nevyhnutným krokom pre zdravé srdce, cievy a kĺby.

Dýchajte zhlboka. Hlboké dýchanie a svalové kontrakcie môžu zlepšiť prúde-
nie krvi do srdca. Odporúča sa vykonávať dychové cvičenia, napríklad joga.

Nezabúdajte na pohyb. Cvičenie, pobyt na čerstvom vzduchu alebo joga
sú skvelou prevenciou srdcových chorôb.

Nefajčite. Cigaretový dym obsahuje chemické látky, ktoré veľmi škodia nie-
len srdcu, ale aj celému organizmu.

Ak žijete v strese, naučte sa oddychovať. Dlhodobý a trvalý stres môže mať
zhubné účinky na telo a môže prispieť k vzniku mnohých chorôb vrátane
srdcových.

ČO JESŤ, KEĎ...

... máte srdcovú arytmiu a nepravidelný pulz

Poruchy srdcového rytmu je všeobecný názov pre viaceré poruchy od
banálnych až po poruchy, ktoré ohrozujú život človeka. Najčastejšou aryt-
miou je „vynechanie pulzu“. Ak arytmia trvá dlhšie ako niekoľko hodín
alebo ak pri nej cítite bolesť v hrudníku či dýchavičnosť, mali by ste nav-
štíviť lekára.

■ Liečivé účinky potravín

Pri najrôznejších chorobách srdca, ale najmä pri nepravidelnosti srdcového
rytmu sa veľmi osvedčil obyčajný **med**. Odporúča sa denne konzumovať
1 – 2 lyžice medu, ktoré treba pomaly vylízať. **Rumančekový čaj s medom**
upokojuje zrýchlený pulz a celkovo posilňuje srdce. Najlepšie je piť ho ráno.

■ Liečivé účinky vitamínov, minerálov a ďalších látok

Horčík pomáha predchádzať poruchám srdcového rytmu a búšeniu srdca.
Tento minerál je životne dôležitý pre koordináciu nervovej a svalovej činnosti
vrátane srdcového svalu.

Nedostatok **draslíka** vyvoláva veľmi slabý pulz a „vzdialené“ srdcové ozvy.

Rada na záver

Pozor na kofeín. Môžete spraviť veľa pre to, aby sa u vás arytmie vyskytovali oveľa zriedkavejšie a aby vás menej znepokojovali. Pokúste sa postupne vylúčiť zo svojho života kofeín. Ten môže byť jednou z príčin nepravidelného pulzu a faktorom, ktorý tento stav zhoršuje.

ČO JEŠŤ, KEĎ...

... sa vo vašej rodine vyskytla mŕtvica

Pri prevencii tejto choroby si treba uvedomiť, že spôsob a zloženie stravy sú v tomto prípade rozhodujúce faktory. Z mnohých výskumov vyplýva, že ľudia s nízkym príjmom draslíka v potrave majú zvýšenú náchylnosť na mozgové choroby. Pomer výskytu týchto chorôb je 1 prípad na 2,6 muža a 1 prípad na 4,8 ženy.

Na zníženie rizika ochorenia o 50 % stačí každý deň konzumovať porciu surovej zeleniny alebo ovocia (250 g).

Rutín, látka, ktorá sa nachádza v pohánke, je vynikajúci podporný prostriedok pre cievy v celom organizme. Vracia im pružnosť a zlepšuje ich rozťahovanie a sťahovanie.

PROBLÉMY S KRVNÝM TLAKOM

ČO JEŠŤ, KEĎ...

... máte vysoký krvný tlak

Vysoký krvný tlak (hypertenziu) označujeme za „tichého zabijaka“, lebo zodpovedá za veľkú časť srdcových problémov. Chorý sa zvyčajne cíti dobre. Vo väčšine prípadov vôbec nevie, že v jeho organizme sa deje niečo zlé, kým sa neobjavia vážne komplikácie.

Ak je krvný tlak príliš vysoký, musí srdce pracovať usilovnejšie, aby do orgánov a tkanív v tele dodalo dostatok krvi a tým aj kyslíka. To kladie na srdce a cievy veľké nároky. Vysoký krvný tlak je hlavný rizikový faktor pri zasiahnutí mozgovou príhodou, pri vzniku infarktu myokardu a srdcovo-cievnych chorôb.

■ Liečivé účinky potravín

Od začiatku päťdesiatych rokov dvadsiateho storočia sa zverejňujú výsledky výskumov, ktoré potvrdzujú vzťah medzi soľou a vysokým krvným tlakom. Niektorí odborníci však považujú hypertenziu za chorobu vyvolanú skôr nedostatkom vápnika ako nadbytkom sodíka. Je však isté, že nadbytok soli môže už existujúci vysoký krvný tlak ešte zvýšiť a vyvolať následné komplikácie, ako je mŕtvica, srdcový infarkt alebo zlyhanie obličiek. Uspokojivé výsledky môže priniesť iba dlhodobé obmedzenie soli.

Pri mnohých potravinách sa zistilo, že pomáhajú znižovať krvný tlak. Patrí medzi ne aj **sója** a sójové produkty, ktoré obsahujú veľké množstvo prospešných látok.

Pravidelná konzumácia **obilninových vložiek** pomáha znižovať krvný tlak a pôsobí priaznivo pri niektorých chorobách srdca a po infarkte.

Zázračný elixír, ktorý sa odporúča užívať pri vysokom krvnom tlaku, je čerstvá šťava z **cvikly** zmiešaná s medom.

Zeler je skutočný poklad, ktorý v mnohých smeroch priaznivo ovplyvňuje ľudský organizmus. Pacienti s vysokým krvným tlakom by mali čo najčastejšie konzumovať zeler, ktorý má blahodarné účinky proti hypertenzii.

Uhorka, prípadne uhorková šťava, pomáha pri pravidelnej konzumácii znižovať krvný tlak.

Cibuľa znižuje vysoký krvný tlak a obsah tuku v krvi a rozpúšťa krvné zrazeniny. Preto je skvelým preventívnym prostriedkom proti srdcovému infarktu.